

JOAQUIM MIR I GUALBA

CARLES COLL

En la part del volum 14 de l'obra completa de Josep Pla que tracta del pintor Joaquim Mir¹ no es conta la seva estada a Gualba ni el seu empresonament acabada la guerra civil espanyola, l'any 1939, que fou la causa determinant de la seva partença de Vilanova i de retop de la descoberta d'aquest poble dels marges del Montseny. Tampoc ens parla de l'època de Gualba el crític d'art Alexandre Cirici en el seu article sobre Mir publicat a *Serra d'Or*,² i no ho hem d'estranyar, ja que ell opina que a partir del 1913 els quadres de Mir són vulgars i a més ens diu que el seu triomf com a pintor, assolir bona posició econòmica i el casar-se, l'eixalaren com a creador i feren que pintés per a vendre.

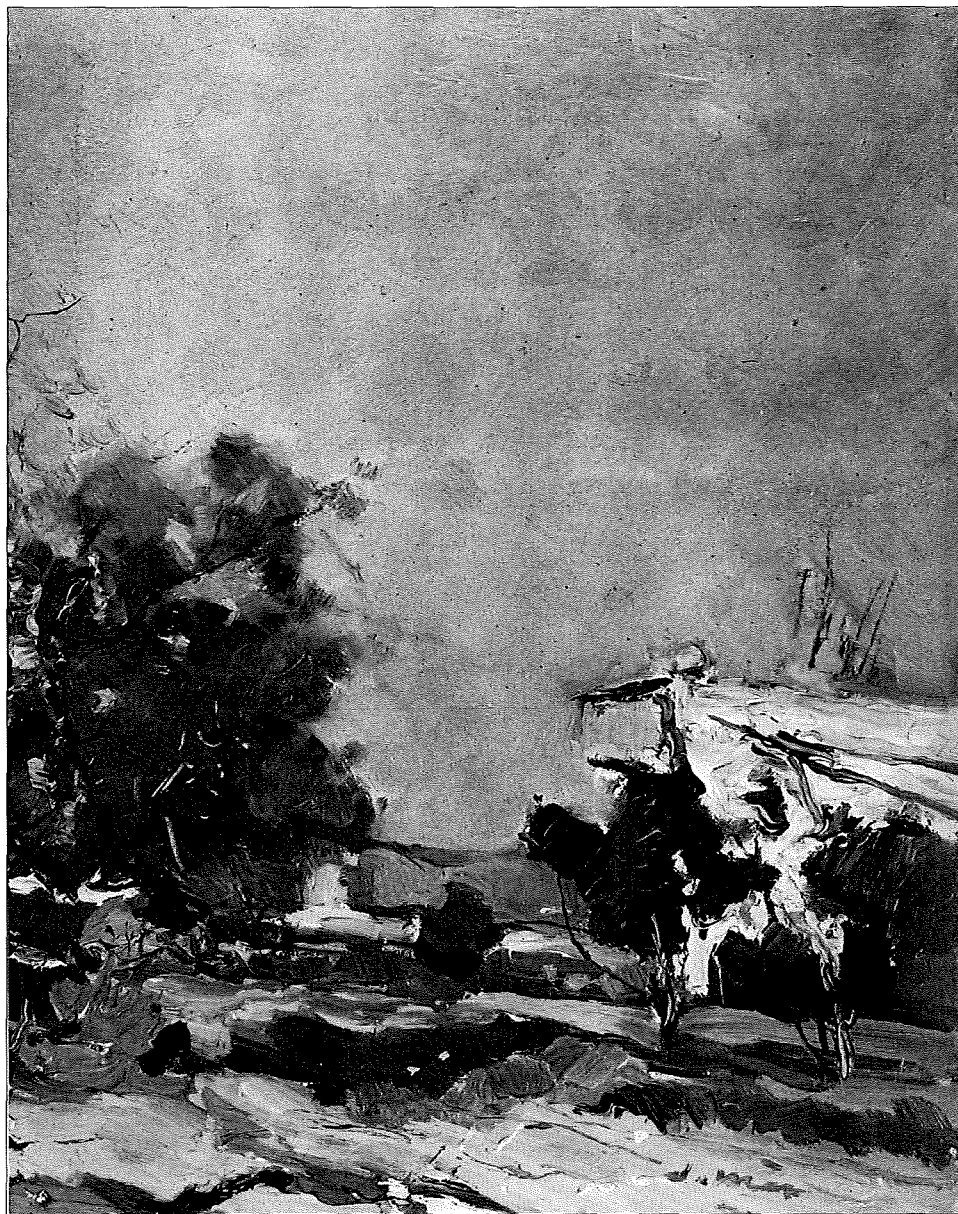
On s'anomena Gualba és en un llibre d'Enric Jardí.³ Allí es parla de la seva detenció en el següent text: *"A los pocos días de la entrada de las tropas nacionalistas en Vilanova, el pintor fue detenido, al parecer por la denuncia que alguien hizo a las nuevas autoridades de que el artista se había beneficiado de la anterior situación. Una oportuna llamada al ministro Ramón Serrano Suñer disipó el malentendido y Mir fue liberado al cabo de muy poco tiempo. Sin embargo, el pintor quedó muy afectado por la detención. Experimentó algo así como una mezcla de vergüenza por la humillación sufrida y aversión por aquella Vilanova de sus amores donde se escondía el ruin denunciante..."*, i ens diu que la incomoditat en que es sentia a Vilanova l'empenyí a pintar a Gualba. En aquesta obra d'Enric Jardí hi ha la reproducció en blanc i negre de tres quadres de Gualba (dos d'ells de can Roig).

Jo sempre m'he preguntat de què es podia acusar a un pintor apolític, exclusivament pintor, de qui és la dita "Jo pinto i prou", però al veure en un llibre d'Edmon Vallès⁴ el dibuix de Joaquim Mir *La presa de Belchite* i la nota "No hi ha notícies de la visita del gran paisatgista al front de Belchite ni a cap altre, d'altra banda l'any 1937, Mir en va fer seixanta quatre", vaig pensar que a l'any 1939 això podia ser motiu suficient per a engarjolar-lo.

A continuació parlaré del Joaquim Mir de Gualba, que és el que pot ser de més interès per aquest butlletí informatiu, i perquè encara que el Mir ver-taderament creador sigui el del Camp de Tarragona, ningú no pot negar que els quadres de Gualba siguin tècnicament molt bons i a més perquè és l'època menys coneguda.

Joaquim Mir va venir a raure a Gualba per casualitat, segons sembla per equivocació del conductor del seu cotxe, i els seus ulls van captar la bellesa pictòrica del lloc i se'n va enamorar i al cap de pocs dies venia per a instal·lar-

se a l'hotel, acompanyat de la seva muller, d'una cunyada i del seu afillat. Això s'esdevingué a la primavera de 1939 (segons E. Jardí, el juliol del 1939) i Mir va romandre a Gualba estiu, tardor i part de l'hivern, recollint els canvis del meravellós paisatge.

Vista de Gualba des del camí de Can Figueras.

Els gualbencs van copsar de seguida l'extraordinària personalitat de l'artista i el van mirar sempre amb gran respecte, malgrat les seves extravagàncies. Un testimoni d'excepció fou el que llavors era un vailet de tretze anys, en Jaume Salichs, que era qui l'acompanyava a pintar portant-li el cavallet i teles i netejant-li la paleta; el vailet per el que es veu va encomanar-se la dèria pictòrica del mestre, com proven els magnífics quadres que ha pintat i segueix pintant.

Segons la gent de Gualba, que avui dia encara en parla amb veneració, diu que exclamava: "Què és això!, et gires a la dreta i veus tema per un quadre i a l'esquerra igual i a tot arreu on miris". No es estrany així que es guanyés les simpaties de la gent del poble, ja que tots estan enamorats del seu paisatge i convençuts de la bellesa de Gualba.

Conta en Jaume Salichs que Mir pintava gastant pintura a dojo, que a vegades aplicava directament del tub a la tela; la seva paleta s'omplia de pintura i a mitja jornada de pintar la hi donava perquè l'anés a netejar. Diu que quan s'enfadava desbarrava i deia paraulotes; així un dia al anar a seguir pintant un camp en el que hi havia carbasses i blat de moro i constatar que havien collit les carbasses es veu que va fer tals crits d'indignació que el pagès va tornar a posar les carbasses a lloc perquè pogués acabar el quadre. Un altre dia escridassà un camperol perquè tallava branques d'un arbre i li esguerrava el tema de pintura i l'home va parar el seu treball de poda; això prova que tothom era conscient de la vàlua del pintor.

En Jaume Salichs veia amb els seus ulls meravellats d'adolescent com aquella pintura prenia formes i aquella simfonia de colors agafava vida i un dia el pintor li va dir: "Pinta tu avui el cel d'aquest quadre", i ell ho va fet tot il·lusionat i diu: "Com coneixeria jo aquella tela on vaig posar les seves primeres pinzellades!". Per cert que sembla que la muller del pintor que ho va veure va escridassar el seu marit per haver deixat pintar el vailet. Diuen que pujaven a comprar-li els quadres a l'Hotel de Gualba i que en aquella època n'hi pagaven quatre o cinc mil pessetes de cada un. En Jaume recorda un quadre extraordinari pintat per Mir al fer-se fosc, amb llum escassa i la lluna en el firmament, que el va impressionar intensament. Mir va fer també el retrat de dues dames de Gualba. Li agradava molt dibuixar però a la seva muller semblava que li sabia greu que deixés la pintura pel dibuix.

El Sr. Josep Sanitjes, que anys enrera tenia bar i barberia davant la plaça, m'havia contat que a vegades hi anava la minyona a dir-li de part de la senyora que ja era l'hora de dinar, però ell no contestava i seguia pintant. Llavors la minyona anava recollint pinzells, plegava el cavallet, agafava la paleta i tots els estris del pintor i marxava cap a l'hotel i ell seguia al darre-
ra sense proferir cap mot. Diu que un dia pintava a la font d'en Blanxó i la seva muller el cridava des de dalt, "Joaquim...". Ell no contestà, absort amb

la pintura. Joaquim repetí la muller altres vegades. A la fi ell va respondre: "Merda!".

En Jaume Salichs diu que tenia la impressió que Mir al pujar a Gualba estava malalt i la família ho sabia i creu que el pintor també. El pintor va marxar de Gualba quan el poble era força inclement per al fred de l'hivern i va retornar a Vilanova.

Va morir a Barcelona el dia de la Mare de Déu de Montserrat de l'any 1940. Diu que abans de morir digué: "Vull que m'enterrin en terra sagrada... a sota d'un arbre on vinguin a cantar els ocells".

Si fins en l'agonia pensava en els arbres i en els ocells es comprèn que el pintor s'havia d'enamorar de Gualba.

La Gualba agraïda serva al seu record i mai l'oblidarà.

Vista de Gualba des del camí de Can Figueras.

NOTES

1. Obra completa de Josep Pla, Vol. 14, *Tres artistes*, Ediciones, Barcelona, 1970.
2. Construcció i destrucció de Joaquim Mir, Alexandre Cirici, Serra d'Or, 1972, pág. 560.
3. Joaquim Mir, Enric Jardí, Ediciones Polígrafa, S.A., Barcelona, 1975.
4. *Història Gràfica de la Catalunya Autònoma 1931/1939*, Edmon Vallès II, La Guerra, Edicions 62, Barcelona, 1978, pàg. 184.

Nota: Aquest article va ser publicat al Butlletí Informatiu de Gualba número 24, 1984, pàg. 7-10. Sobretot pretenia parlar del pintor tal com el van veure alguns dels gualbens. Es deia molt poca cosa referent a la seva detenció a Vilanova i la Geltrú el Maig de 1939.

El llibre *Repressió Política i Coacció Econòmica* de Francesc Vilanova i Vila-Abadal, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999, tracta a fons aquesta qüestió. Entre moltes coses s'hi explica que Joaquim Mir va ser sotmès a un "*sumarísimo de urgencia*" pel jutjat militar de Vilanova i la Geltrú i va estar empresonat durant 5 dies acusat de ser de tendències republicanes i separatistes i un oportunista amb nul entusiasme pel franquisme. Van declarar a favor d'ell moltes persones (entre elles dos capellans: el Dr. Tusquets i Manuel Roig) i tots els testimonis van estar d'acord que Joaquim Mir o bé era de dretes i profundes conviccions religioses de tota la vida o s'havia dedicat solament a pintar; a més havia acollit a casa seva religiosos perseguits durant la Guerra Civil.

Joaquim Mir va morir el 27 d'abril de 1940 però l'expedient de responsabilitats polítiques no va acabar fins el juny de 1941 (un any després de la seva mort) i el Tribunal va sentenciar que "*las imputaciones que se le hicieron al expedientado carecían de base y fundamento*" i la "*consecuencia obligada*" era l'absolució.